

Duchowość a natura. Rozważania na marginesie książki Ryszarda Kulika „Człowiek wobec natury. Psychologia ochrony przyrody”

Podobno pierwsze doświadczenie duchowe pojawiło się wtedy, gdy pierwotny człowiek po raz pierwszy odczuł jednoczesną grozę i fascynację wobec dzikiej, nieokiełznanej natury. Uświadomienie sobie tej ambiwalencji uczuć wobec czegoś większego od nas stało się kamieniem węgielnym wszelkiej duchowości. Od tego momentu nieustannie, lepiej lub gorzej, radzimy sobie z godzeniem przeciwieństw: przeżywaniem radości i smutku, zachwytu nad pięknem życia i lękiem przed chorobą, cierpieniem i śmiercią. Podejmujemy w tym celu różne strategie, wybieramy różne drogi, które pozwalają nam jakoś przetrwać albo prowadzą donikąd. Ostatnie karty naszej historii to opowieść o drodze, która zaprowadziła nas na skraj przepaści. O tym właśnie jest najnowsza książka Rysia Kulika.

Jej lektura nie była dla mnie łatwa. Znając felietony i inne książki Rysia miałam nadzieję na spokojne i łagodne słowa, które będą dla mnie kolejną inspiracją w poszukiwaniach odpowiedzi na pytanie, jak żyć. Autor jednak, zanim zaproponował rozwiązanie problemu, postawił jego diagnozę w drastyczny i niepozostawiający złudzeń sposób. Historia naszej cywilizacji od okresu rewolucji przemysłowej to historia rosnącej gospodarki, bogacenia się krajów Globalnej Północy, coraz większego (choć pozornego) bezpieczeństwa, komfortu i luksusu. Jednak za te zmiany płacimy olbrzymie koszty. Wraz z wykładniczym wzrostem populacji i PKB idzie wykładniczy wzrost zużycia naturalnych surowców, deforestacja na niespotykaną dotąd skalę, zwiększające się wciąż tempo wymierania gatunków i niekorzystne dla nas i całej Ziemi zmiany klimatyczne. W pogoni za dobrobytem i złudnym bezpieczeństwem dosłownie zjadamy naszą planetę w zawrotnym tempie. Ale nasze zdrowie i samopoczucie – na dłuższą metę – ulega pogorszeniu.

U podstaw wszystkich tych przemian leży wspólna, fundamentalna przyczyna. Jest nią, jak pisze autor: „oddzielenie się człowieka od środowiska i towarzyszące temu oddzielenie człowieka od siebie samego [...] spowodowane **niezgodą na cierpienie**”. Jako ludzkość wybraliśmy w pewnym momencie naszej historii unikanie za wszelką cenę jednego z biegunów naturalnych przeciwieństw. Nasze działania, wpisane mocno w paradygmat współczesnej kultury i cywilizacji, zmierzają w jednym kierunku – pozbycia się wszystkiego, co wiąże się z cierpieniem i przykrością, a więc zaprzeczania takim naturalnym procesom jak przemijanie, ból, choroba, starość czy w końcu śmierć. Autor z całą mocą pokazuje wspólny motyw wielu, z pozoru niepowiązanych ze sobą, przejawów obecnego kryzysu cywilizacji, jakim jest unikanie cierpienia i dążenie do poczucia bezpieczeństwa i komfortu. To poczucie bezpieczeństwa jest złudne, gdyż głęboko u podstaw naszych działań leży lęk przed naturalnym procesem życia, takiego, jakim ono jest.

Jednak czytelnik spodziewający się rozbudowanego studium psychologii ochrony przyrody zawiedzie się. Nie znajdzie w książce prostych wskazówek na temat tego, co współczesna psychologia radzi w rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów. Dlaczego? Współczesna psychologia w dużej mierze jest bowiem silnie zorientowana wyłącznie na człowieka, pomijając szerszy kontekst przyrodniczy, a ponadto nieraz sama nie wychodzi poza schemat niezgody na cierpienie.

psychologiczny. Jest tak naprawdę wglądem w to, jak radzimy sobie z podstawowymi trudnościami egzystencjalnymi: cierpieniem, przemijaniem i śmiercią. Pierwotny człowiek doświadczał sacrum, doznając zarazem fascynacji i trwogi wobec natury. A jak dziś możemy doświadczać duchowości w kontakcie z naturą, która w dużej mierze została przez nas poddana kontroli i ujarzmiona? Odpowiedź jest banalnie prosta, choć zarazem trudna: pozwolić sobie na doświadczenie życia takim, jakie ono jest, wraz z pięknem i radością, które przynosi oraz z bólem i cierpieniem, które stanowią jego nieodłączną część. Mieszcząc w sobie to, co tylko z pozoru jest sprzecznością nie do pogodzenia i robiąc miejsce na pokorę wobec tego, co od nas większe – wobec natury.

Anna Gierlińska

Ryszard Kulik, „Człowiek wobec natury. Psychologia ochrony przyrody”, Klub Przyrodników, 2014. Książkę można kupić w internetowym sklepie Wydawcy. Publikacja pod patronatem Dzikiego Życia.